

Ольга Гордійчук,

докторка політичних наук, кандидатка філософських наук, доцентка

кафедри журналістики та філософських студій,

Державний університет «Житомирська політехніка»

Анастасія Кравчук,

здобувачка вищої освіти

Державний університет «Житомирська політехніка»

Яна Пасічник,

здобувачка вищої освіти

Державний університет «Житомирська політехніка»

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФІНЛЯНДІЇ

Політична культура Фінляндії сформувалася як результат тривалого історичного розвитку інституцій, соціальної модернізації, взаємодії держави з громадянським суспільством. Її становлення пов'язане з періодами перебування у складі Швеції та Російської імперії, з процесами національного державотворення після здобуття незалежності у 1917 році. Важливою особливістю цього процесу є те, що фінська ідентичність конструювалася, насамперед, через розбудову ефективних інститутів – системи освіти, соціального забезпечення, публічного управління. Саме інституційний підхід до націєтворення визначив раціонально-правовий характер політичної культури [7].

Один з визначальних факторів формування політичної культури Фінляндії історично й на сучасному етапі є геополітичне розташування. Сусідство з агресивною авторитарною росією, досвід конфліктів та війн, зокрема Зимової війни (1939–1940 рр.) та наступних загроз анексії сформували у фінських громадян стійке усвідомлення необхідності зміцнення національної безпеки, захисту суверенітету та збереження демократичного ладу [6]. Символом цього

спротиву став фінський снайпер Сімо Хяюхя, чий досвід участі у бойових діях відображає характерні риси фінської оборонної культури – адаптивність до складних кліматичних умов, ефективне використання обмежених ресурсів та асиметричні тактики протидії чисельно переважаючому противнику [3]. У сучасних умовах це трансформувалося у підвищену увагу до інформаційної безпеки, стійкості державних інститутів та протидії зовнішнім впливам [6].

Ключовим етапом формування фінської політичної культури стала II пол. XX ст., пов'язана зі становлення скандинавської моделі соціальної держави, що базується на принципах соціальної рівності, універсалізму соціальних послуг та корпоративної взаємодії між державою, бізнесом, профспілками. Така модель сприяла розвитку консенсусної політики, у межах якої ключові рішення ухвалюються через переговори та компроміси між різними соціальними групами. Виборча система пропорційного представництва, що передбачає багатопартійність і коаліційні уряди, також інституційно закріпила культуру узгодження інтересів, зменшила рівень політичної поляризації [1].

Серед характерних рис політичної культури Фінляндії виокремимо високий рівень інституційної та міжособистісної довіри, правовий легалізм, орієнтацію на рівність перед законом, соціальну справедливість, розвинену громадянську участь. Довіра виступає фундаментальною категорією: громадяни демонструють високий рівень довіри до державних інституцій, зокрема до системи правосуддя та публічної адміністрації. Важливо, що значна частина населення Фінляндії залучена до діяльності громадських організацій, що формує розвинений соціальний капітал і сприяє стабільності демократичних інститутів. Політична культура також характеризується низьким рівнем конфронтаційності: публічні дебати

мають раціональний конструктивний характер, а політичні актори орієнтовані на досягнення спільного результату [1].

Окремої уваги заслуговує здатність фінського суспільства протистояти інформаційним загрозам, що значною мірою зумовлено сусідством із росією та активною політикою останньої у сфері інформаційного впливу. У відповідь Фінляндія сформувала комплексну модель протидії дезінформації, яка включає розвиток медіаграмотності, інтеграцію критичного мислення в освітні програми та міжвідомчу координацію у сфері стратегічних комунікацій. Освітня система відіграє тут ключову роль: вона не лише забезпечує високий рівень знань, але й формує здатність до критичного аналізу інформації, що знижує вразливість суспільства до пропаганди [2].

Тривалий час політика безпеки Фінляндії базувалася на збереженні нейтралітету, що підтримувалося домінуванням пацифістських настроїв у суспільстві та небажанням більшості фінів вступати у НАТО. Різка зміна відбулася після повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році [4; 5; 10]. Рівень суспільної підтримки вступу до НАТО суттєво зріс і став домінуючим. Тож Фінляндія активізувала політику безпеки і вступила до НАТО у 2023 році [6]. Цей крок відображає трансформацію політичної культури у напрямі більшої орієнтації на колективну безпеку та стратегічну стійкість. Водночас зберігається баланс між безпековими пріоритетами та демократичними цінностями, що є свідченням інституційної зрілості держави. Важливу роль у цих процесах відіграло політичне керівництво країни, зокрема діяльність прем'єр-міністерки Санни Марін, за час перебування при владі якої відбулося подальше зміцнення підтримки цього курсу серед населення [11].

Сьогодні успішність Фінляндії проявляється у кількох ключових сферах. По-перше, це ефективне державне управління, яке базується на прозорості, підзвітності та низькому рівні корупції. По-друге,

соціальна політика, що забезпечує високий рівень добробуту, мінімізацію нерівності та соціальну захищеність громадян. По-третє, освітня система та інноваційна економіка, які забезпечують конкурентоспроможність країни на глобальному рівні. Успіх у цих сферах зумовлений поєднанням інституційної стабільності, культури довіри та здатності ефективно реагувати на зовнішні загрози, зокрема інформаційні та геополітичні [7; 8].

Додамо цікавий факт про практику, відому як «банна дипломатія». Сауна у Фінляндії є не просто традицією, а важливим елементом політичної культури, що відображає цінності рівності, довіри, горизонтальних зв'язків та неформального спілкування. Вона є національним символом і водночас інструментом дипломатії. Поряд із офіційними форматами (самітами, переговорами, урочистими прийомами та ін.) фінські дипломати використовують сауну як альтернативний простір для взаємодії. Тут зникає протокольна дистанція: без статусних атрибутів і формальностей учасники опиняються в умовно рівному становищі, що сприяє більш відкритому діалогу та зміцненню довіри. Саме тому при посольствах і консульствах Фінляндії в різних країнах облаштовують традиційні сауни як простір для неформальних зустрічей і підтримки міждержавних відносин [9].

Отже, політична культура Фінляндії є прикладом інституційно зрілої, консенсусної та орієнтованої на суспільне благо моделі. Її специфіка полягає у поєднанні історично сформованих цінностей рівності та правопорядку з сучасними механізмами соціальної держави, демократичного врядування та ефективної протидії зовнішнім впливам. В умовах зростання глобальних безпекових викликів фінський досвід демонструє важливість інтеграції політичної культури, освіти та інституційної політики у формуванні стійкого демократичного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Arter D. *Scandinavian Politics Today*. Manchester University Press, 2016.
2. European Commission. *Tackling Disinformation: Finland's Approach to Media Literacy*. 2020.
3. Gońda K. *Simo Häyhä: fińska Biała Śmierć*. Portal historyczny Histmag.org- historia dla każdego!. URL: <https://histmag.org/Simo-Hyh-finska-Biala-Smierc-12429>
4. Hordiichuk O., Halapsis A., Kozlovets M. How the information warfare turns into full-scale military aggression: the experience of Ukraine. *Przegląd Strategiczny*. 2023. (16). Pp. 345–362. DOI: <https://doi.org/10.14746/ps.2023.1.25>
5. Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskyi, O. Russia's War in Ukraine as a "War for Identity" and Appropriation of Cultural Tradition. *ETHICS IN PROGRESS*. 2024. № 15(1). Pp. 73–94. DOI: <https://doi.org/10.14746/eip.2024.1.4>
6. NATO. *Finland joins NATO*. 2023.
7. OECD. *Drivers of Trust in Public Institutions in Finland*. Paris: OECD Publishing, 2021.
8. Poyet, C., Niemikari, R., Raunio, T. What makes democratic institutions resilient to crises? Applying a novel analytical framework to the case of Finland. *Journal of Contemporary European Studies*. 2024. № 32(1). Pp. 246–261.
9. Банна дипломатія: чому фіни проводять переговори у сауні – BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64330697> (дата звернення:
10. Гордійчук О. Онтологічні причини війни Росії в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2023. № 2 (94). С. 86–99. DOI: [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2\(94\).2023.86-99](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2(94).2023.86-99)

11. Ерман Г. Як прем'єрка Фінляндії Сання Марін завоювала симпатії українців і чому йде з посади - BBC News Україна, 3 квітня 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c1vqk3rgek2o>